

UKŁADY ENERGOELEKTRONICZNE W SYSTEMACH DYSTRYBUCJI ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Ryszard STRZELECKI

rstrzele@am.gdynia.pl

KRAKÓW, 20 kwietnia 2010

Wprowadzenie – cel referatu

Jednym z warunków przekształcenia systemów elektroenergetycznych (SEE) z uwzględnieniem wymogów poprawy jakości zasilania i odbioru energii elektrycznej (EE) oraz poprawy bezpieczeństwa zasilania i efektywności energetycznej jest upowszechnienie w elektroenergetyce nowoczesnych układów energoelektronicznych

Cel referatu

Przedstawienie miejsca oraz możliwości zastosowania nowoczesnych układów energoelektronicznych (UE) w systemach dystrybucji energii elektrycznej (SDEE), w tym z uwzględnieniem systemów z udziałem źródeł rozproszonych/alternatywnych.

Dodatkowym celem jest przedstawienie wybranych rozwiązań praktycznych, ilustrujących częściowo możliwości krajowego potencjału naukowego.

Koncepcja „inteligentnej” sieci elektroenergetycznej

Plan referatu

- Istota energoelektroniki
- Miejsce energoelektroniki w elektroenergetyce
- Układy energoelektroniczne (UE) w systemach z alternatywnymi źródłami energii elektrycznej (EE)
- Układy energoelektroniczne (UE) jako sprzęgi i sterowniki sieciowe
- Układy energoelektroniczne (UE) do poprawy jakości energii elektrycznej (EE)
- Wybrane krajowe rozwiązania prototypowe
  - falownik 4-poziomowy 6kV/1MVA
  - quasi-Z falownik do źródeł niskonapięciowych
  - układ APF dużej mocy z filtrem sprzęgającym LCL
  - prostownik 18-pulsowy z dławikami sprzężonymi
- Podsumowanie

3

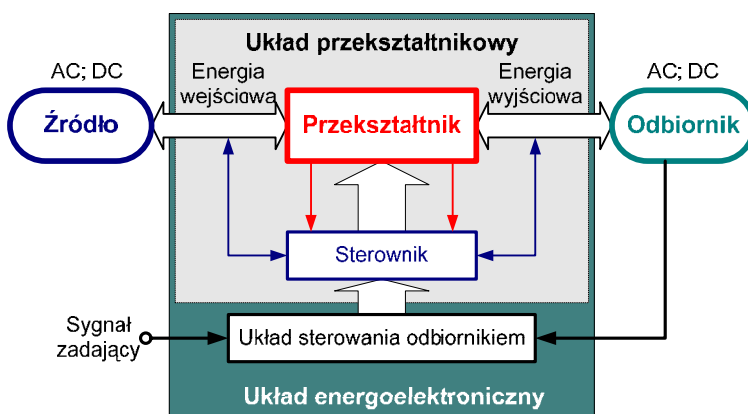
Istota energoelektroniki

ENERGOELEKTRONIKA

?

Technika impulsowego przetwarzania sygnałów + **sprawność**

Technika związana z wysokosprawnym przekształcaniem, sterowaniem i dopasowaniem parametrów energii elektrycznej, w zależności od parametrów źródła zasilania i potrzeb urządzeń zasilanych, z zastosowaniem **elektronicznych układów przekształtników mocy**

Ogólna struktura układu energoelektronicznego

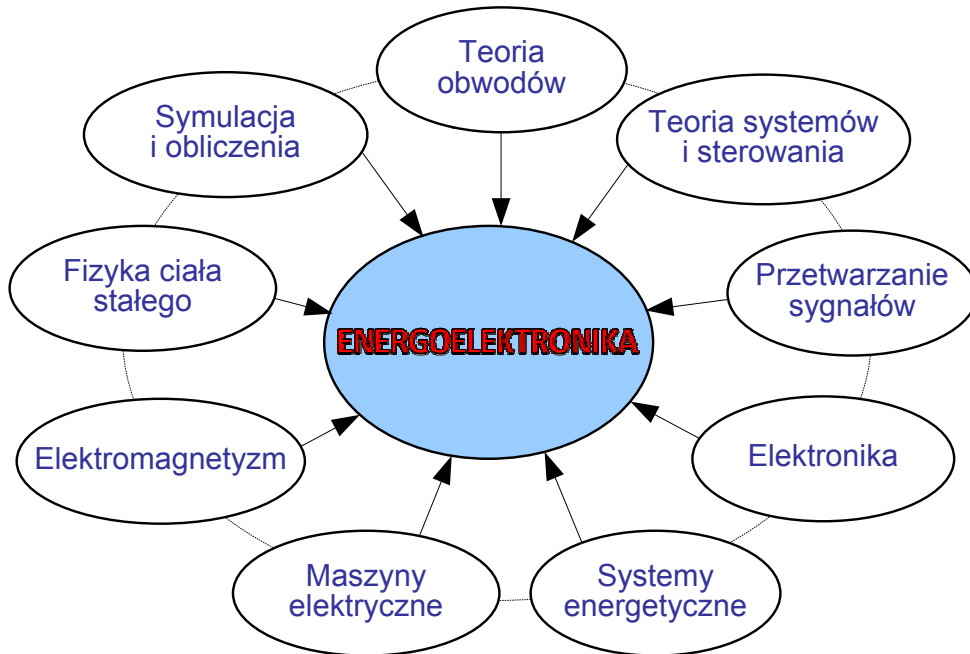
Proces przepływu energii ze źródła do zasilanego urządzenia (obciążenia, odbiornika) powinien odbywać się przy:

- ✓ wysokiej sprawności i dużej niezawodności
- ✓ małych gabarytach i ciężarze przekształtnika oraz niskich kosztach

4

Istota energoelektroniki

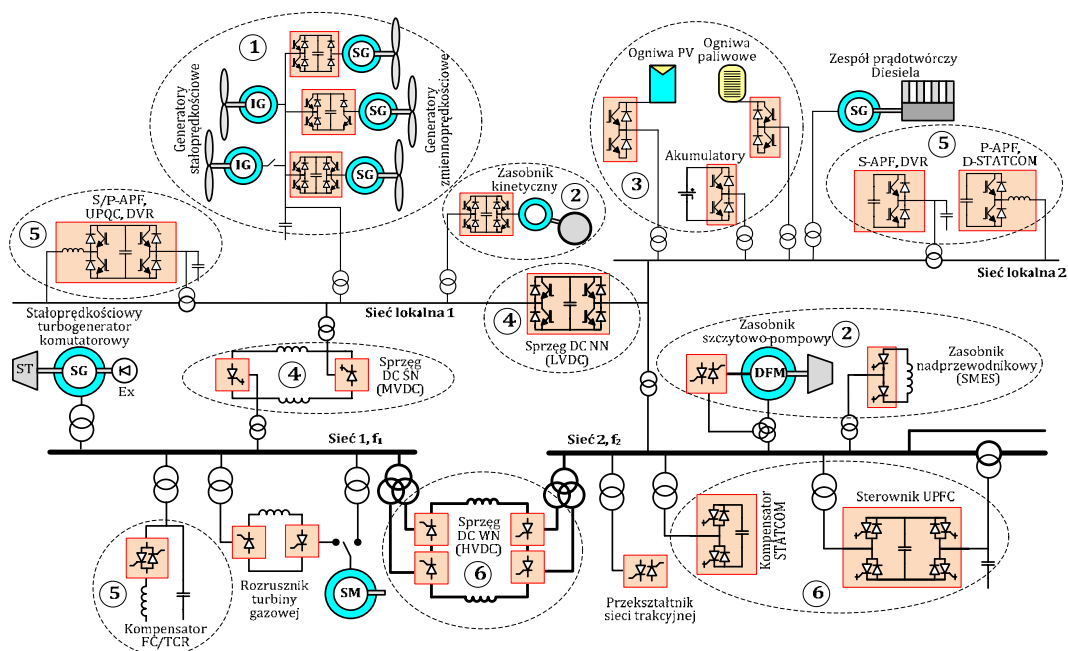
Interdyscyplinarny charakter energoelektroniki

5

Miejsce energoelektroniki w elektroenergetyce

Najważniejsze obszary zastosowań - zestawienie

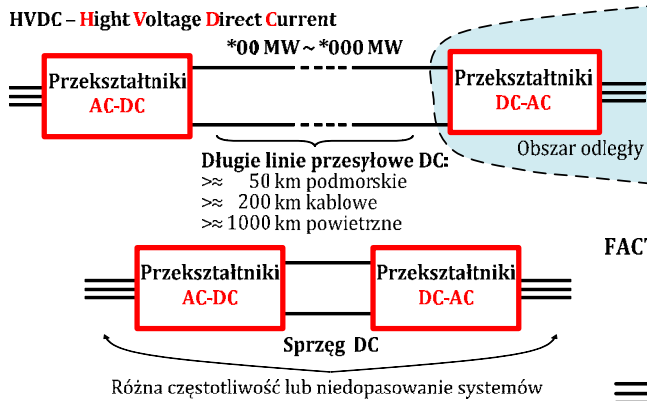

Energetyka wiatrowa (1); Magazynowanie EE (2); Zasilanie ze źródeł niskonapięciowych (3); Sprzężenie sieci (4); Poprawa jakości EE (5); Sterowanie przesyłem EE (6);

6

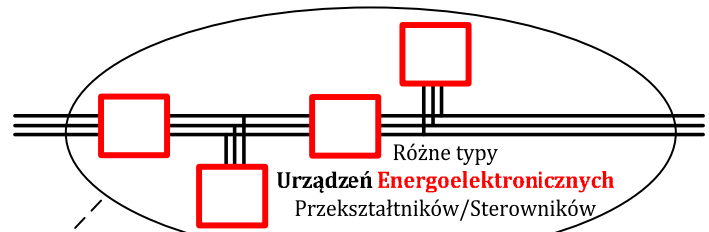
Miejsce energoelektroniki w elektroenergetyce

Systemy przesyłowe

Energoelektronika
w systemach przesyłu prądem stałym – systemy HVDC

FACTS – **F**lexible **A**lternating **C**urrent **T**ransmission **S**ystem

Energoelektronika

w systemach przesyłu prądem przemiennym – systemy FACTS:

kompensatory równoległe (SVC, STATCOM), kompensatory szeregowo (TCSC, TSSC, SSSC), przesuwniki fazowe (SPS), zunifikowane sterowniki przepływu mocy (UPFC)

Linia przesyłowa AC o: *0 MW ~ *00 MW

- kontrolowanej wymianie mocy
- wyższej zdolności przesyłowej

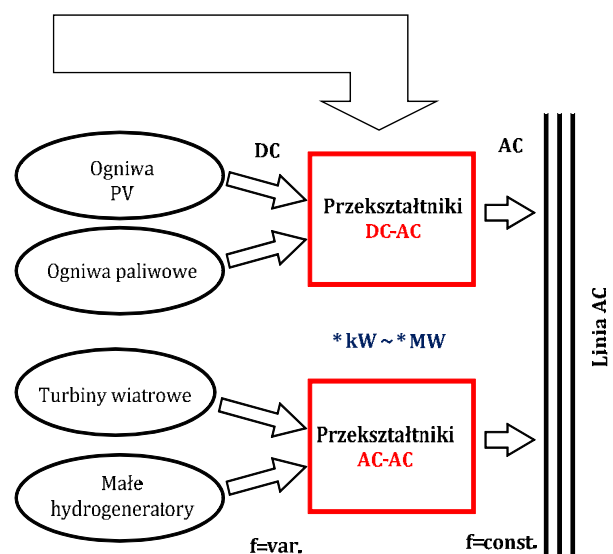
7

Miejsce energoelektroniki w elektroenergetyce

Systemy dystrybucji (1)

Zastosowania (ogólnie):

- dopasowanie parametrów i sprzęganie rozproszonych źródeł alternatywnych/odnawialnych z linią zasilającą lub lokalnym odbiorcą, oraz sterowanie poborem EE z tych źródeł,
- dopasowanie parametrów i sprzęganie zasobników energii z linią zasilającą, oraz sterowanie wymianą EE pomiędzy zasobnikami a linią
- poprawa jakości zasilania i odbioru EE, w tym, między innymi: dopasowanie poziomów oraz kompensacja zapadów i chwilowych wzrostów, a także niesymetrii i odkształceń napięcia zasilającego, oraz kompensacja odkształceń, niesymetrii i przesunięć fazowych prądu odbiornika

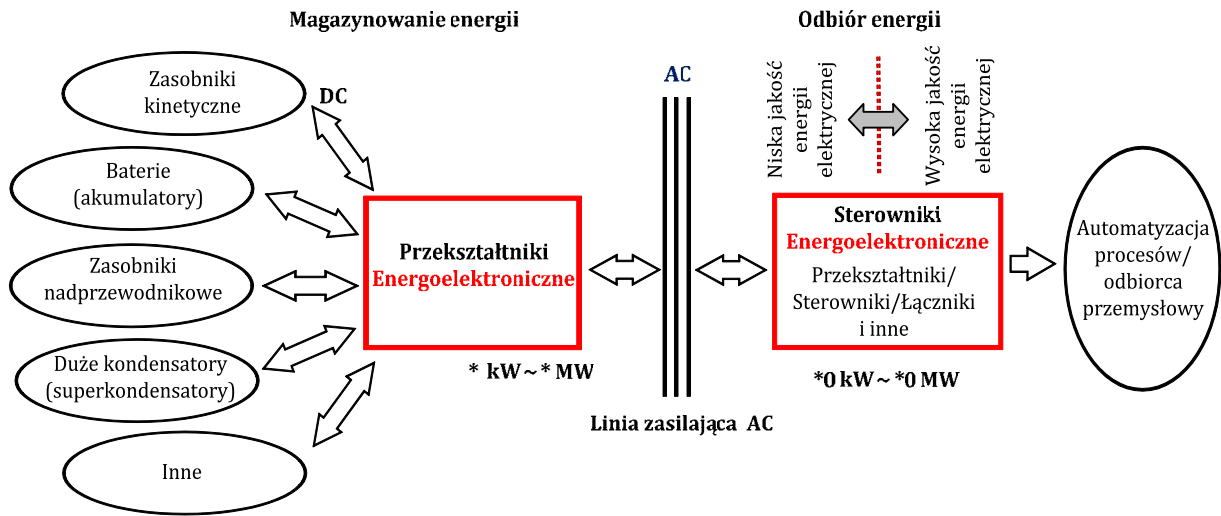

Energoelektronika w systemach ze źródłami alternatywnymi

8

Miejsce energoelektroniki w elektroenergetyce

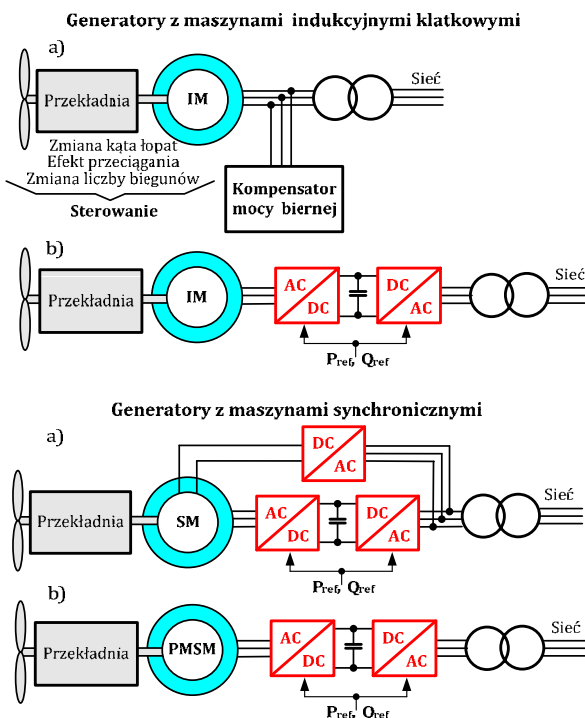
Systemy dystrybucji (2)

Energoelektronika w systemach magazynowania i odbioru energii elektrycznej

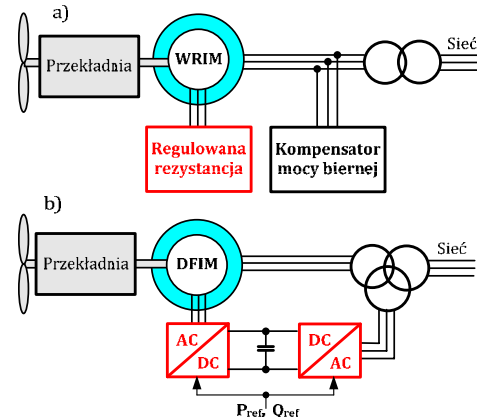
UE w systemach z alternatywnymi źródłami EE

Instalacje wiatrowe (1)

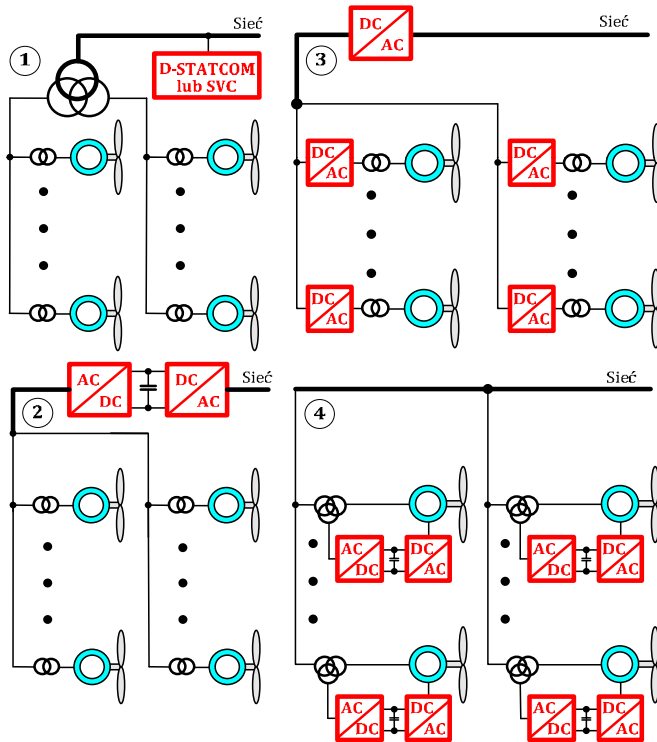
Podstawowe rodzaje generatorów turbin wiatrowych

Generatory z maszynami indukcyjnymi pierścieniowymi

UE w systemach z alternatywnymi źródłami EE

Instalacje wiatrowe (2)

Typowe połączenie farm wiatrowych:

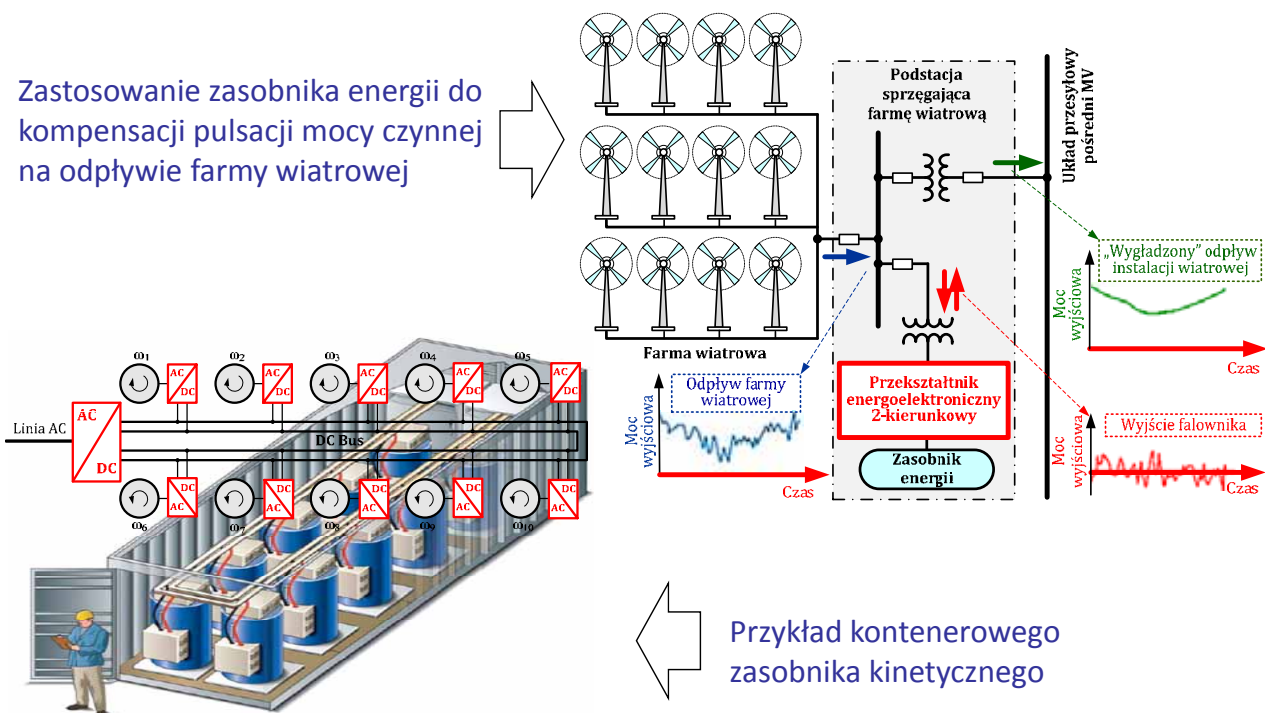
- 1) farma z kompensatorem mocy biernej (D-STATCOM lub SVC),
- 2) farma ze wspólnym sprzężeniem DC z siecią zasilającą,
- 3) farma z indywidualnym sterowaniem mocą,
- 4) farma z wewnętrzną siecią DC i indywidualnym sterowaniem mocą

11

UE w systemach z alternatywnymi źródłami EE

Zasobniki energii

Zastosowanie zasobnika energii do kompensacji pulsacji mocy czynnej na odpływie farmy wiatrowej

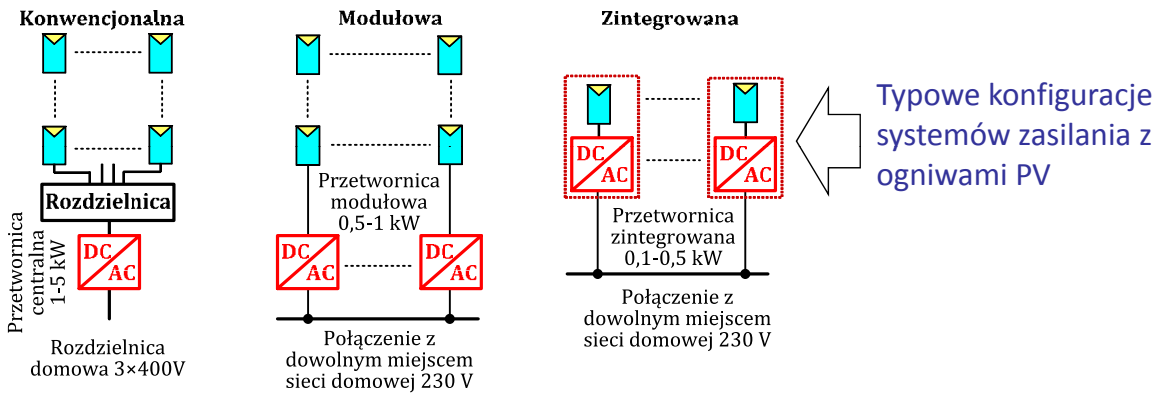

Przykład kontenerowego zasobnika kinetycznego

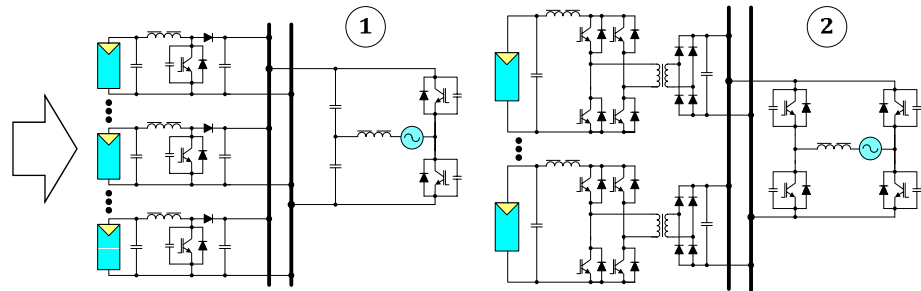
12

UE w systemach z alternatywnymi źródłami EE

Systemy ze źródłami niskonapięciowymi (1)

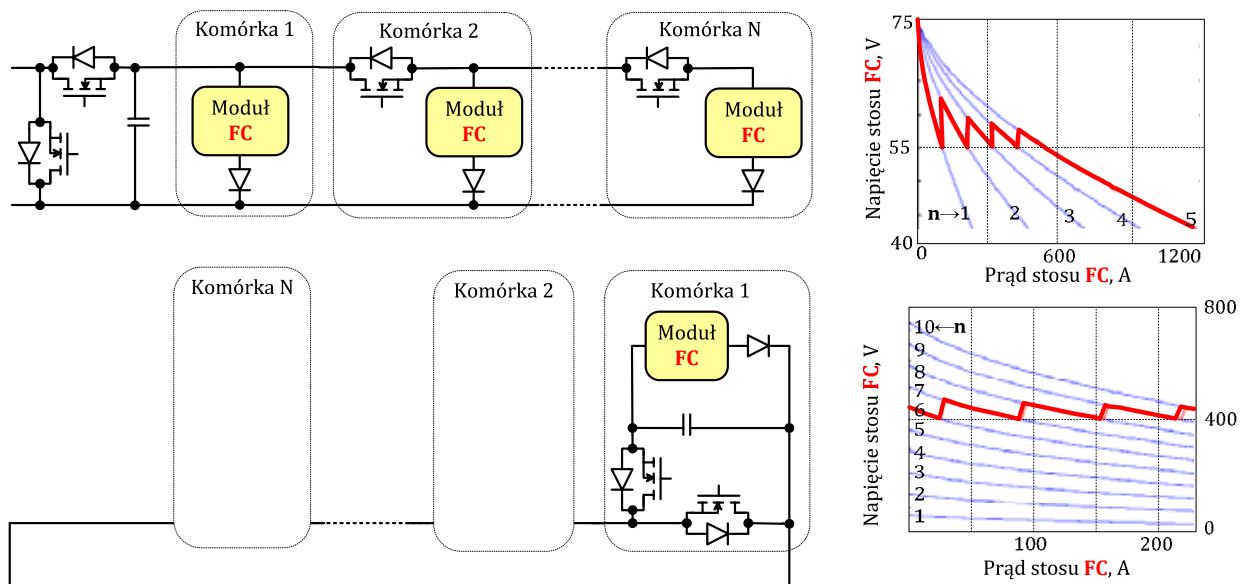

Przykładowe połączenia ogniw PV z siecią dystrybucyjną

UE w systemach z alternatywnymi źródłami EE

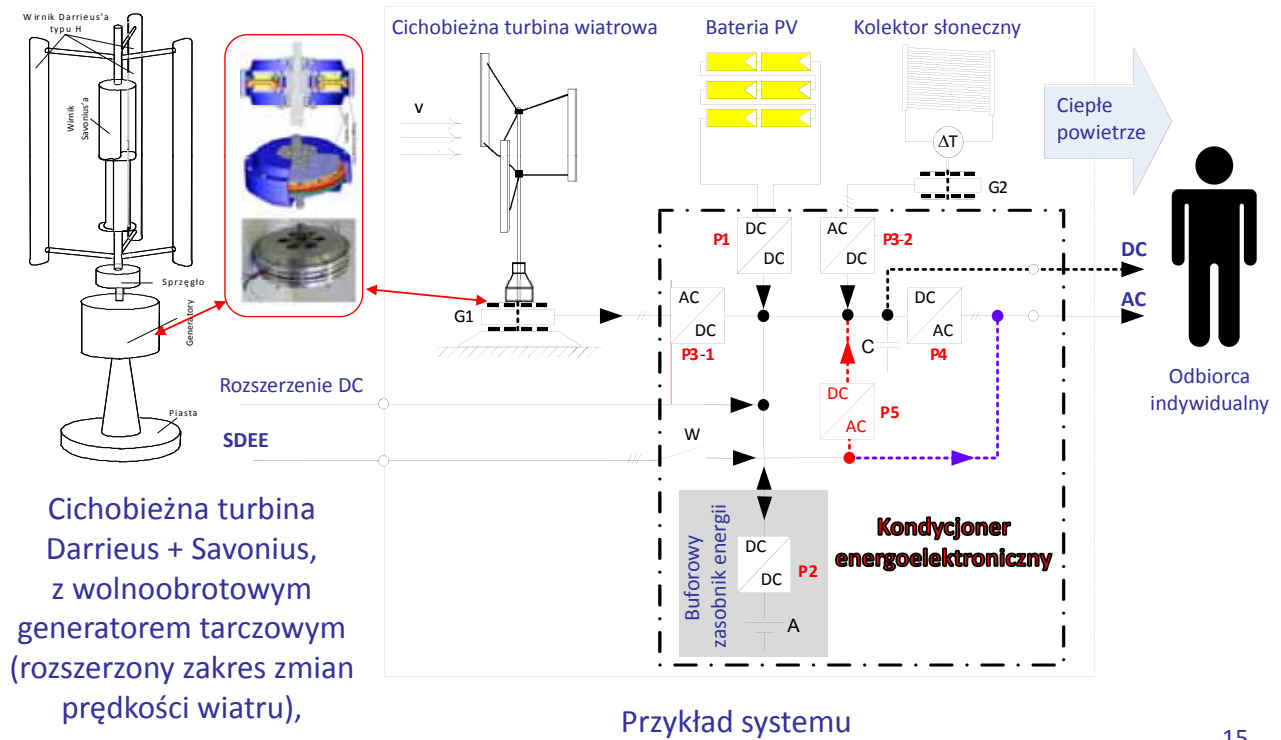
Systemy ze źródłami niskonapięciowymi (2)

Równoległe i szeregowe połączenia modułów FC w stosy i ich charakterystyki

UE w systemach z alternatywnymi źródłami EE

Systemy wspomaganie zasilania odbiorców indywidualnych w EE

Cichobieżna turbina Darrieus + Savonius, z wolnoobrotowym generatorem tarczowym (rozszerzony zakres zmian prędkości wiatru),

UE jako sprzęgi i sterowniki sieciowe

Sprzęgi sieciowe z pośredniczącym obwodem DC

$$P_1 = \frac{V_{F1} \cdot V_{S1}}{X_1} \cdot \sin \delta_1$$

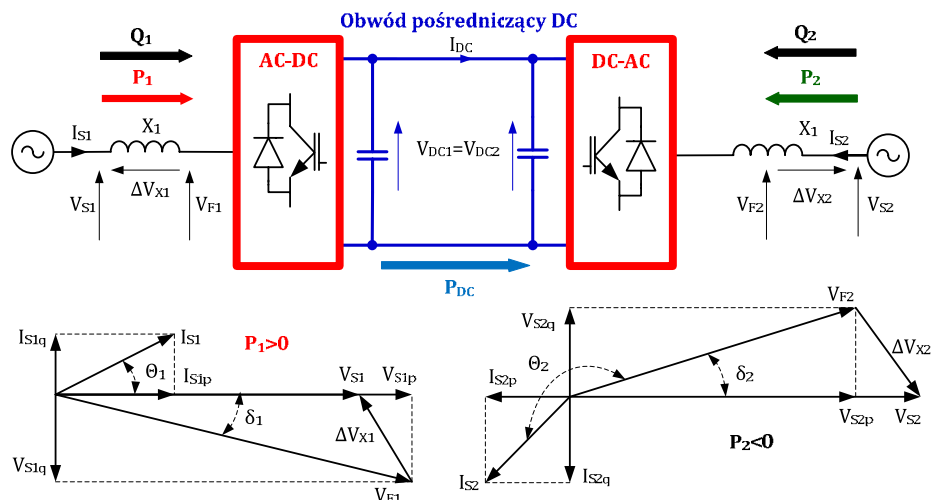
$$Q_1 = \frac{V_{F1} \cdot V_{S1}}{X_1} \cos \delta_1 - \frac{V_{F1}^2}{X_1}$$

$$P_2 = \frac{V_{F2} \cdot V_{S2}}{X_2} \cdot \sin \delta_2$$

$$Q_2 = \frac{V_{F2} \cdot V_{S2}}{X_2} \cos \delta_2 - \frac{V_{F2}^2}{X_2}$$

$$P_1 = P_{DC} = -P_2$$

$$P_{DC} = V_{DC1} \cdot I_{DC} = V_{DC2} \cdot I_{DC}$$

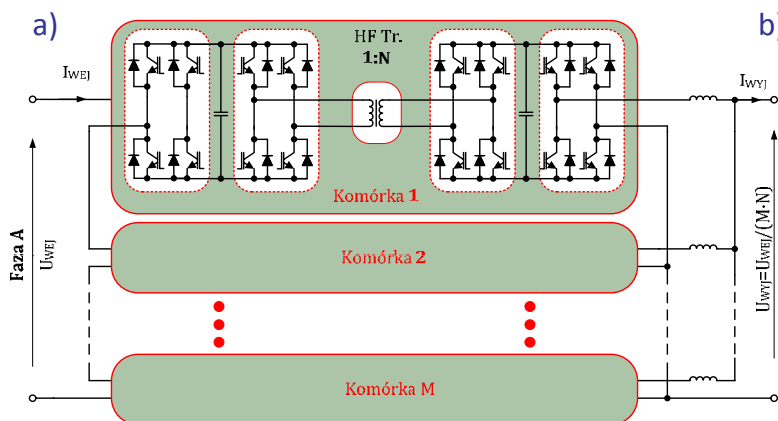

Typowy symetryczny sprzęg sieciowy „Back-to-Back” z pośredniczącym obwodem napięcia stałego

UE jako sprzęgi i sterowniki sieciowe

Sprzęgi sieciowe z pośredniczącym obwodem w. cz.

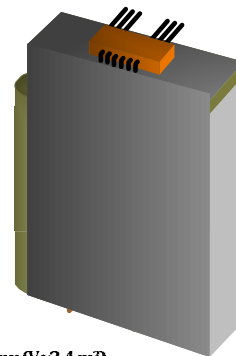

Transformator „zintegrowany”,

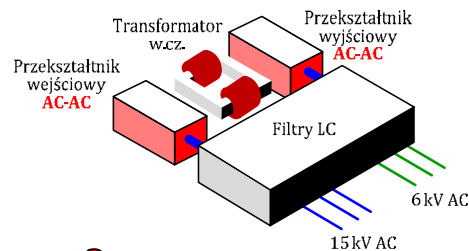
a) przykładowy schemat

b) porównanie z transformatorem konwencjonalnym

Konwencjonalny ($V \approx 10,0 \text{ m}^3$)

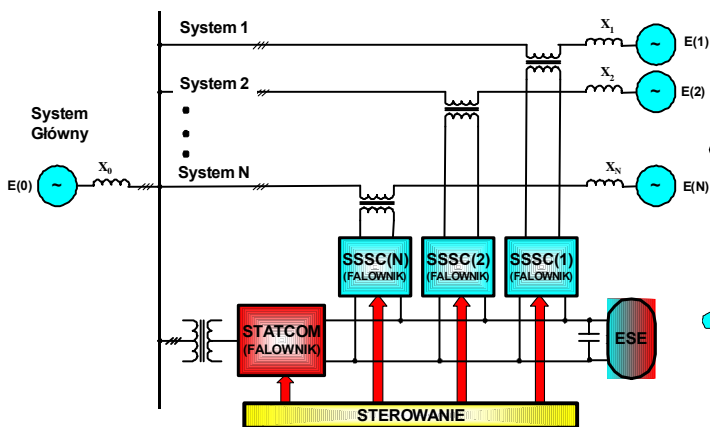
Zintegrowany ($V \approx 3,4 \text{ m}^3$)

Czy to realna bliska perspektywa?

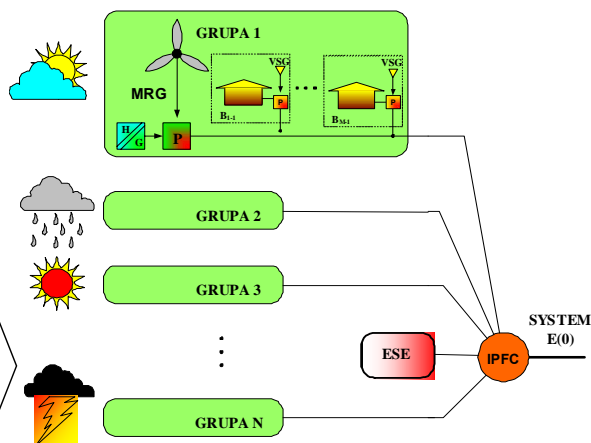
UE jako sprzęgi i sterowniki sieciowe

Międzyliniowe sterowniki przesyłu mocy - IPFC

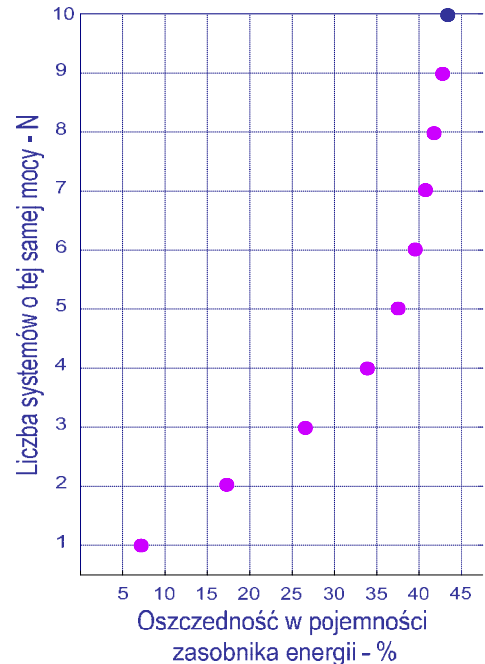
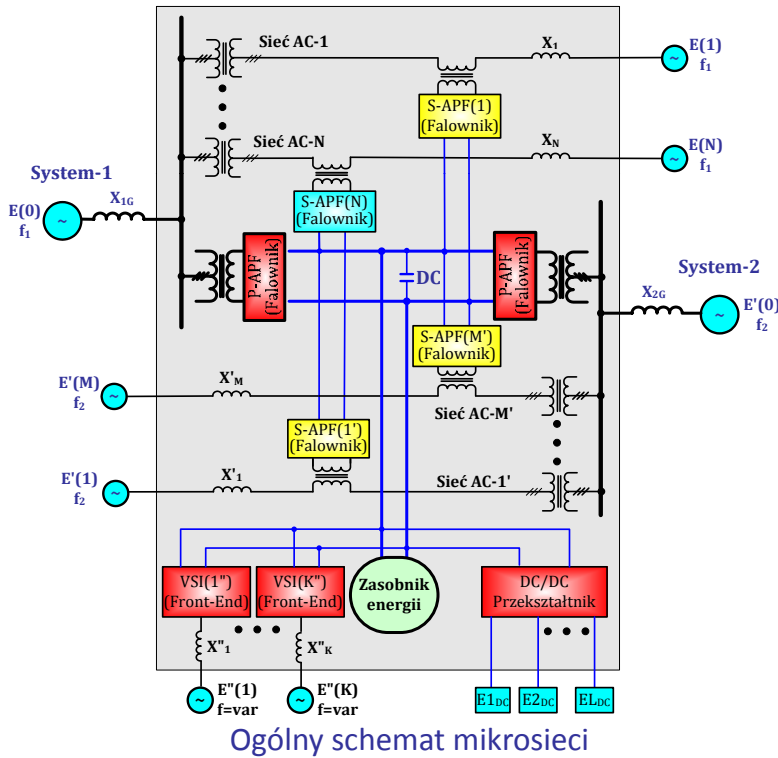
IPFC - Interlinie Power Flow Controller)

Przykład zastosowania układu IPFC do bilansowania mocy pomiędzy grupami odbiorców/dostawców EE, wspomaganych ze źródeł lokalnych

UE jako sprzęgi i sterowniki sieciowe

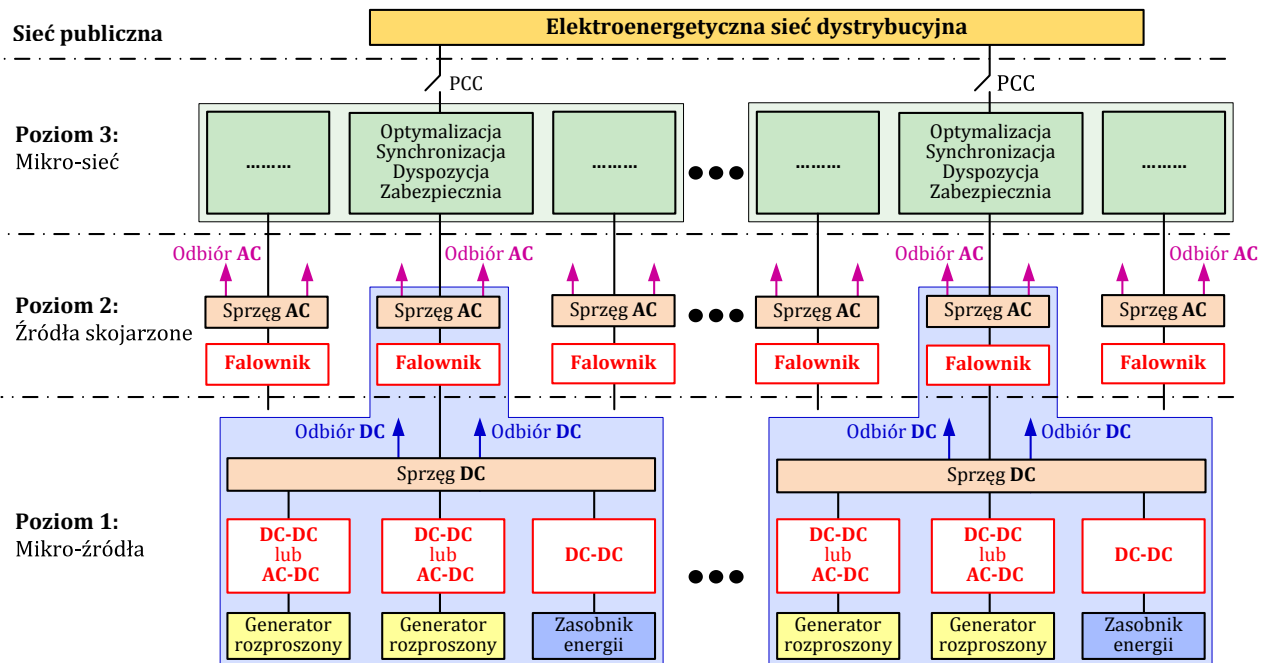
Zastosowania w mikro sieciach – bilansowanie i oszczędności EE

Ocena probabilistyczna

UE jako sprzęgi i sterowniki sieciowe

Miejsce UE w mikro sieciach

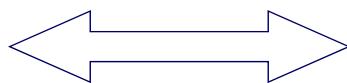

Ogólna struktura hierarchiczna mikro sieci hybrydowej ze sprzęgami DC i AC

UE do poprawy jakości EE

Cechy jakości...

Dostawy

Odbioru

Niezawodność zasilania (przerwy, zaniki)

Stołość częstotliwości

Poziom napięcia

Wahania napięcia (zapady, podskoki, flicker)

Symetria napięć

Kształt napięcia

Symetria odbioru (prądów)

Współczynnik mocy:

a) kształt prądu (harmoniczne, interharmoniczne)

b) przesunięcie fazowe prądu

Stacjonarność (udary mocy, subharmoniczne)

Poziom zaburzeń w.cz. (EMI)

...energii elektrycznej

21

UE do poprawy jakości EE

Sposoby poprawy niskiej jakości EE

- Rekonfiguracja, modernizacja i zwiększenie mocy linii zasilającej, w tym zamiana odbiorników na nowoczesne układy o jednostkowym współczynniku mocy
- Zastosowanie konwencjonalnych urządzeń kompensacyjno-filtracyjnych, w tym filtrów biernych LC (właściwości zależne od parametrów linii zasilającej) oraz równoległych kompensatorów tyrystorowych FC/TCR lub TCS/TCR
- Zastosowanie układów energoelektronicznych pełniących funkcję sterowanych źródeł prądu lub napięcia, w tym tzw. energetycznych kompensatorów/filtrów aktywnych (**APF**), umożliwiających natychmiastową kompensację odchyłeń wartości chwilowych napięć lub prądów od przebiegów zadanych
- Połączenie układów **APF** z zainstalowanymi wcześniej filtrami biernymi LC lub innymi kompensatorami konwencjonalnymi, w tym połączenie w integralny system hybrydowy, pozwalające zmniejszyć wymaganą moc gabarytową układów aktywnych

Współczesna energoelektronika

22

UE do poprawy jakości EE

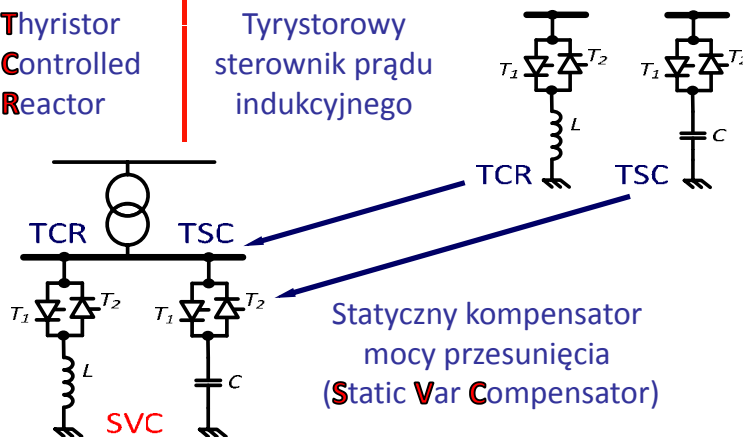
Równoległe kompensatory TSC i TCR

Thyristor
Controlled
Reactor

Tyrystorowy
sterownik prądu
indukcyjnego

Tyrystorowy łącznik
baterii
kondensatorów

Thyristor
Switched
Capacitor

Stacyjny kompensator
mocy przesunięcia
(Static **V**ar **C**ompensator)

Zastosowania:

- Kompensacja mocy przesunięcia
- Kompensacja flicker'a
- Opcjonalnie – filtracja harmoniczných (dla LC)

Problemy:

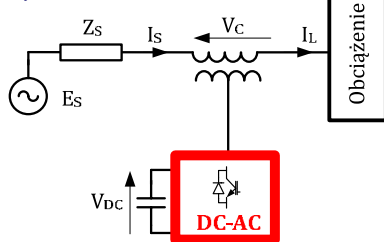
- Niska częstotliwość kompensowanych zaburzeń – max. ok. 15 Hz
- Zależność właściwości kompensacyjnych od napięcia linii
- Przetężenia przy załączaniu (dla TSC), odkształcenia prądu (dla TCR)
- Procesy przejściowe

23

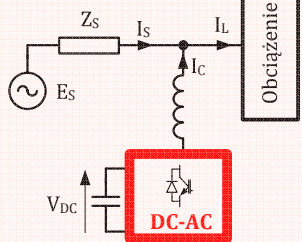
UE do poprawy jakości EE

Klasyfikacja układów APF

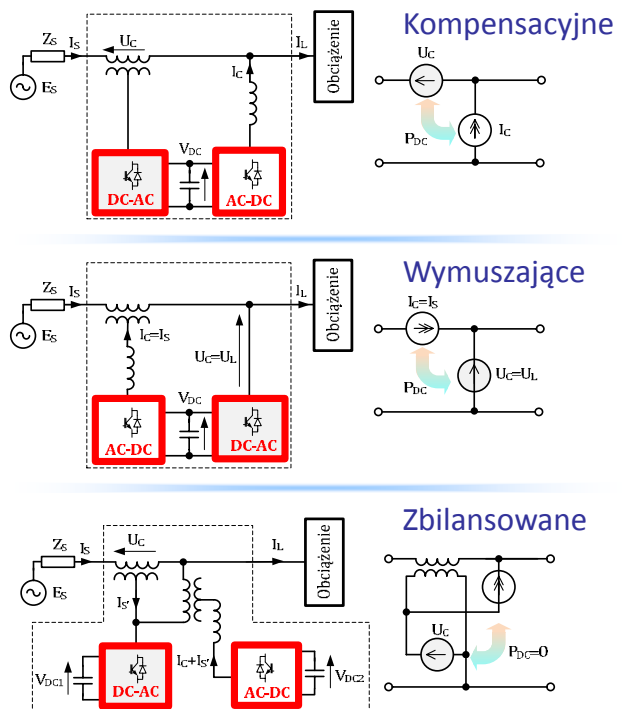
Układy szeregowe/napięciowe
(S-APF)

Układy równoległe/prądowe
(P-APF)

Układy szeregowo-równoległe (S/P-APF)

24

UE do poprawy jakości EE

Zastosowania układów APF do poprawy jakości EE

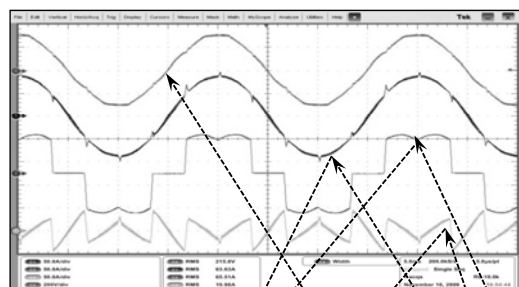
Układ APF	Zaburzenia jakości EE od strony odbiorcy	Zaburzenia jakości EE od strony zasilania
Równoległy (P-APF)	<ul style="list-style-type: none"> - kompensacja harmonicznych prądu - kompensacja prądu biernego - łagodzenie udarów prądowych - symetryzacja prądów - łagodzenie flicker'a 	<ul style="list-style-type: none"> - blokowanie harmonicznych napięcia - podtrzymanie zasilania (UPS) - sprzężanie zasobników energii z systemem EE - sprzęgi linii zasilających
Szeregowy (S-APF)	<ul style="list-style-type: none"> - blokowanie przepływu harmonicznych prądu - łagodzenie harmonicznych napięcia 	<ul style="list-style-type: none"> - kompensacja harmonicznych napięcia - stabilizacja poziomu napięcia - kompensacja zapadów i podskoków napięcia - symetryzacja napięć - kompensacja flicker'a

25

UE do poprawy jakości EE

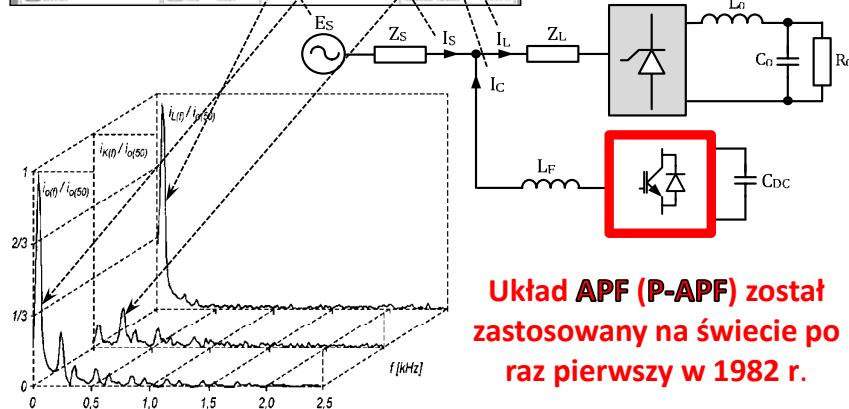
Kompensacja harmonicznych prądu za pomocą układów P-APF

Przebiegi oraz widma prądów w typowym kompensatorze z układem P-APF

THD(I_S)= 2,86 %

THD(I_L)=29,75 %

Układ APF (P-APF) został zastosowany na świecie po raz pierwszy w 1982 r.

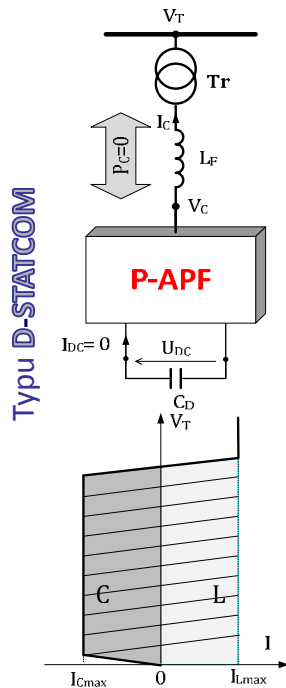
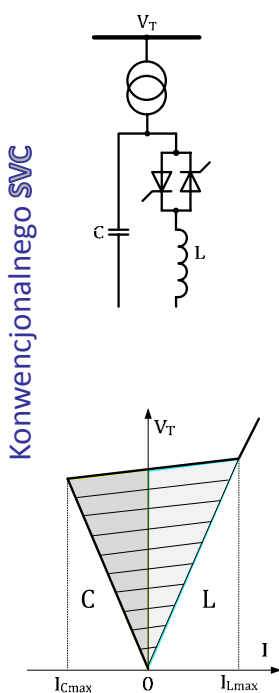
Pierwszy krajowy prototyp układu P-APF o mocy powyżej 50 kVA (1998 r.)

26

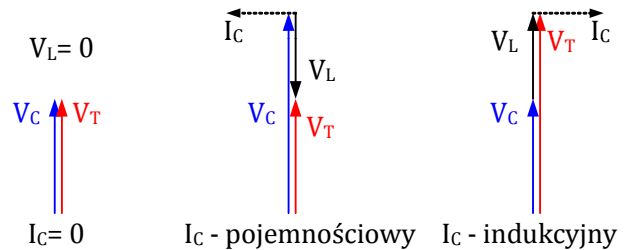
UE do poprawy jakości EE

Kompensacja prądu biernego za pomocą układów P-APF (D-STATCOM)

Charakterystyki I/U kompensatorów

Uwzględniając sposób dołączenia układu i działanie

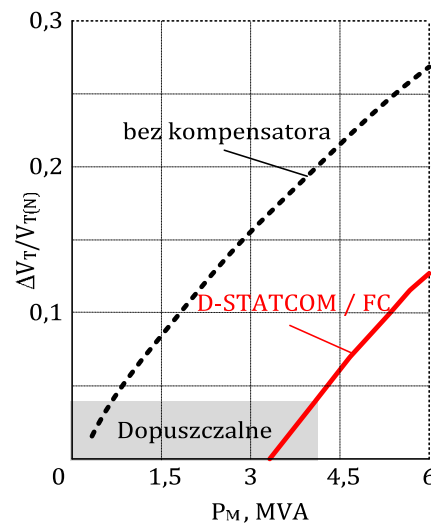
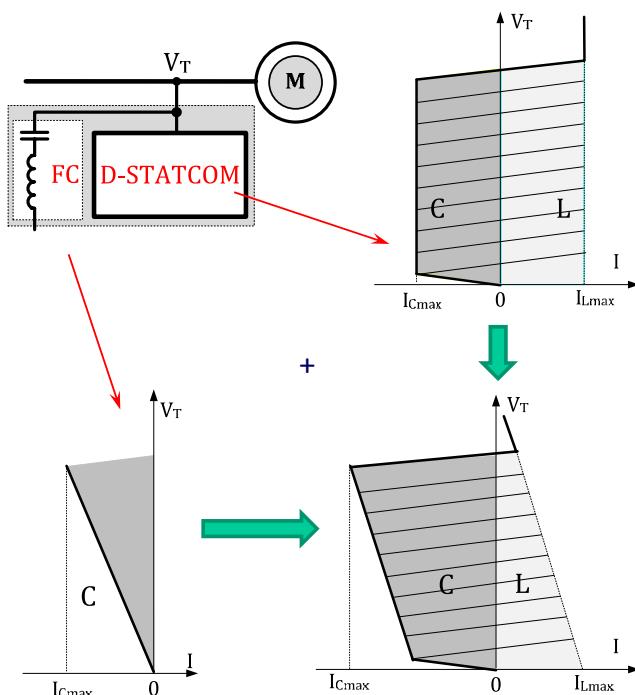
D-STATCOM umożliwia dynamicznie:

- odciążenie linii od prądów biernych,
- stabilizację napięcia przy zbyt dużym i małym obciążeniu
- podtrzymanie napięcia w następstwie przerwy zasilania przy zastosowaniu dodatkowego zasobnika (np. baterii akumulatorów)

UE do poprawy jakości EE

Zmniejszenie zapadów napięcia za pomocą układu D-STATCOM/FC

Rozruch silników klatkowych dużej mocy

- Na przykład:
- przepompownie rurociągów
  - przenośniki taśmowe dużej mocy

Względne zapady napięcia podczas rozruchu w funkcji mocy silnika, bez i z układem D-STATCOM/FC (± 2 MVar)

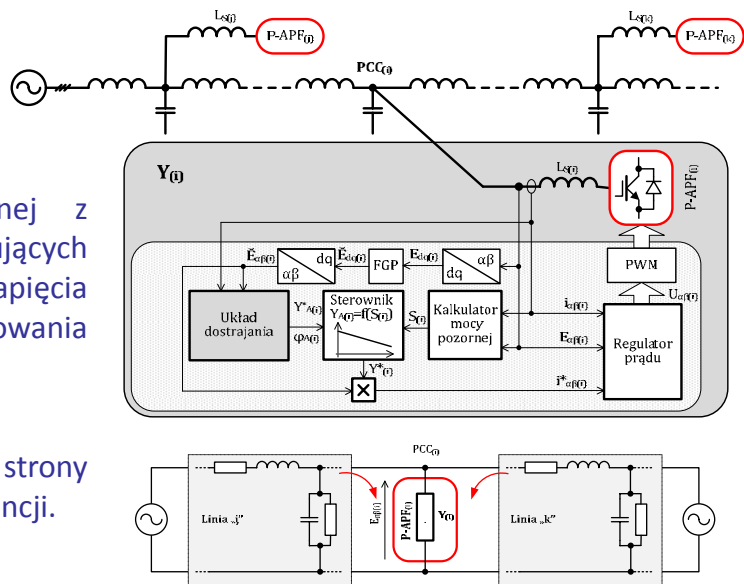
UE do poprawy jakości EE

Blokowanie harmonicznych napięcia za pomocą układów P-APF

Rozwiązanie do kontroli odkształcenia napięcia (jakości dostawy EE)

Schemat systemu filtracji aktywnej z rozproszonymi układami P-APF realizujących zasadę blokowania harmonicznych napięcia w punktach PCC (bocznikowania harmonicznych prądu)

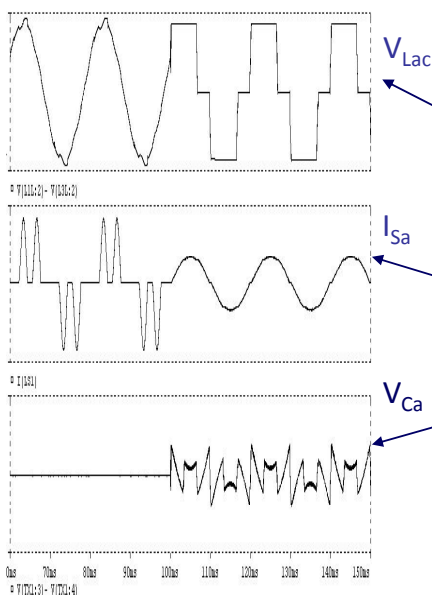
Każdy układ P-APF jest widziany od strony sieci jako dwójnik o sterowanej admittancji.

Zalety: bezpośrednia kontrola odkształcenia napięcia w PCC; brak problemów związanych z bilateralnym oddziaływaniem układów P-APF, prosta rozbudowa, mniejsza liczba czujników

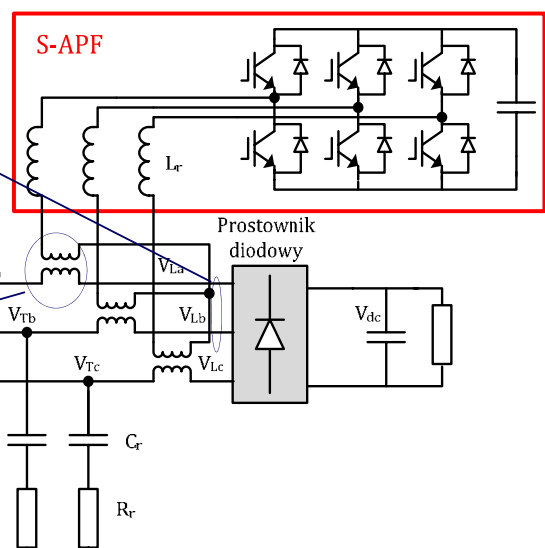
UE do poprawy jakości EE

Blokowanie przepływu harmonicznych prądu za pomocą S-APF

Przykładowe przebiegi prądów i napięć

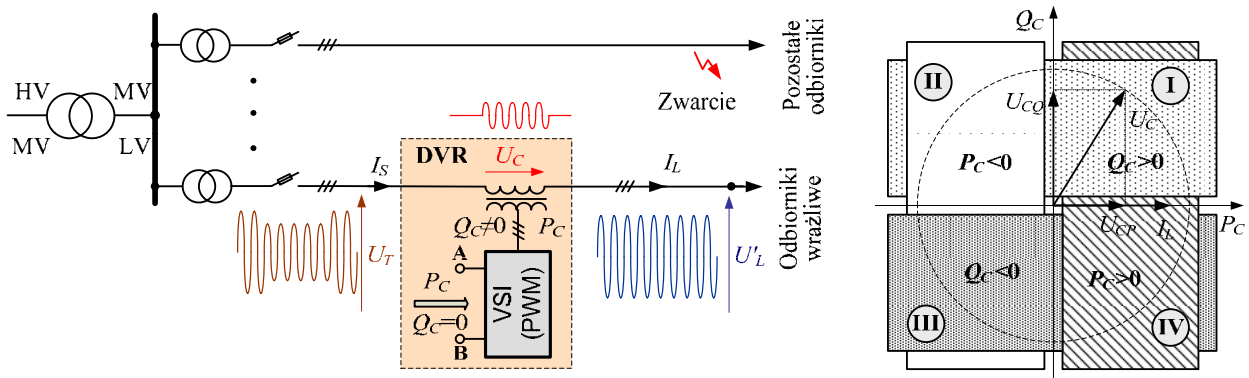
Zasada blokowania prądu $Z_{sh} \rightarrow \infty$

Uproszczony schemat układu blokowania z układem S-APF

UE do poprawy jakości EE

Kompensacja zapadów napięcia – układy DVR

Umiejscowienie obszaru pracy układu DVR w SDEE

W przypadku zaburzeń napięcia, układ **DVR** (Dynamic **V**oltage **R**estorer) w sposób dynamiczny doprowadza do odtworzenia wymaganego napięcia na zaciskach odbiornika (z wyłączeniem przerw w zasilaniu oraz odchyłeń częstotliwości).

Właściwości układów DVR, oprócz ich topologii, w dużym stopniu determinuje przyjęta strategia sterowania

UE do poprawy jakości EE

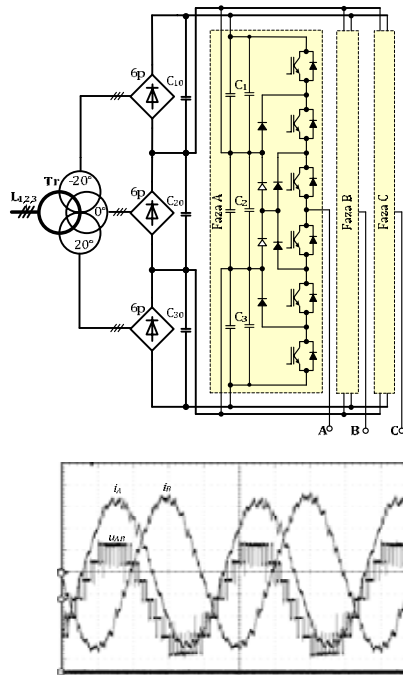
Podstawowe strategie sterowania układami DVR

wg napięcia „sprzed zapadu” $t_{reg} \rightarrow \min$; $ P_C \uparrow \uparrow$ $ U_C \uparrow \uparrow$; $S_{DVR} \uparrow \uparrow$	„w fazie” z napięciem linii podczas zapadu $t_{reg} \uparrow$; $ P_C \uparrow$ $ U_C \rightarrow \min$; $S_{DVR} \rightarrow \min$	„z minimalną energią” pobieraną ze źródła $t_{reg} \uparrow \uparrow$; $ P_C \rightarrow \min$ $ U_C \uparrow$; $S_{DVR} \uparrow$

Wybrane krajowe rozwiązania prototypowe

Falownik 4-poziomowy 6kV/1MVA (docelowo w układzie D-STATCOM)

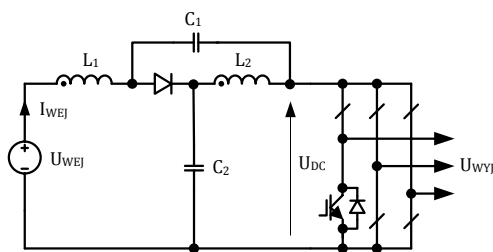
Przebiegi prądu i napięcia silnika 6kV/0,5MVA podczas prób przy obciążeniu 200 kW

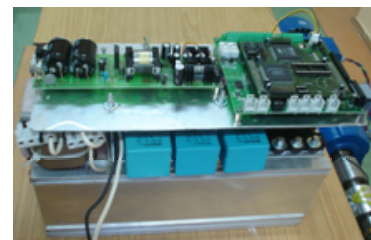
Schemat, konstrukcja oraz prądy i napięcia wyjściowe

Wybrane krajowe rozwiązania prototypowe

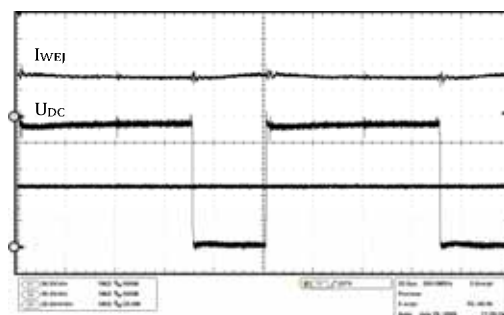
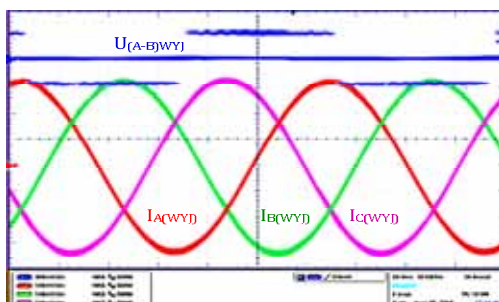
Quasi-Z falownik do źródeł niskonapięciowych

Schemat układu

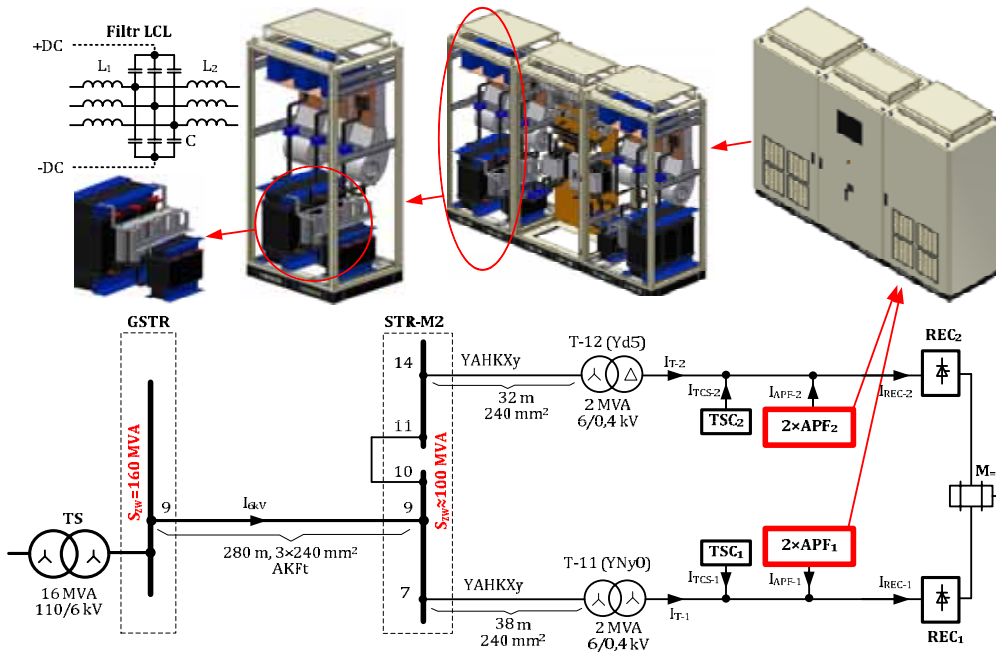
Widok prototypu laboratoryjnego

Wybrane oscylogramy prądów i napięć w układzie 3-fazowym

Wybrane krajowe rozwiązania prototypowe

Układ P-APF dużej mocy z filtrem sprzęgającym LCL (1)

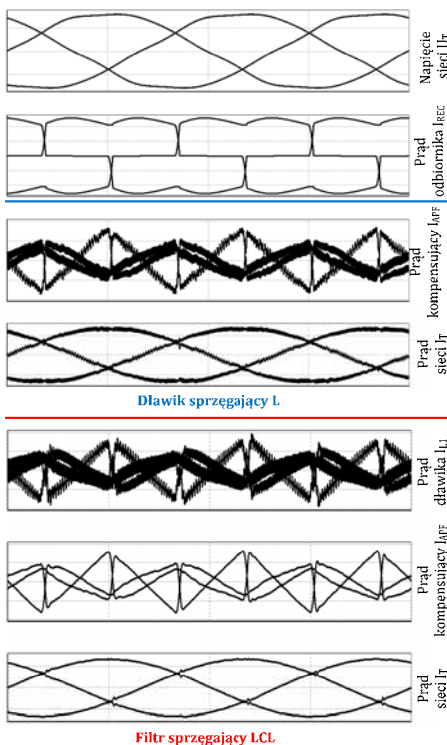
Konstrukcja i schemat połączeń P-APF w układzie zasilania maszyny wyciągowej w kopalni węgla kamiennego „Bogdanka”

35

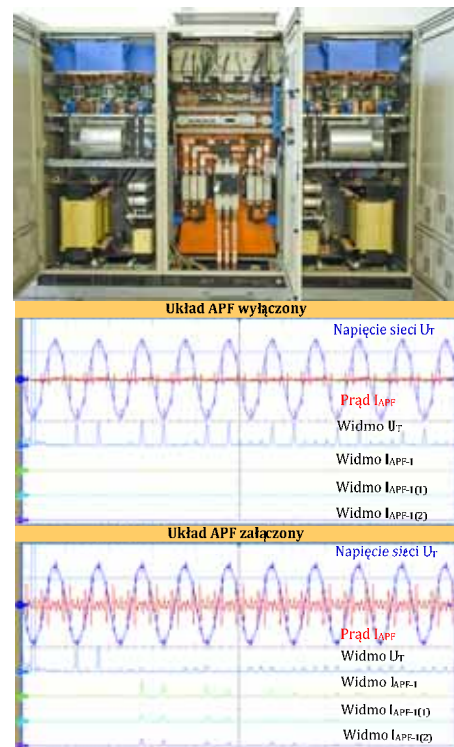
Wybrane krajowe rozwiązania prototypowe

Układ APF dużej mocy z filtrem sprzęgającym LCL (2)

Wyniki badań porównawczych układu z dławikiem L i z filtrem LCL

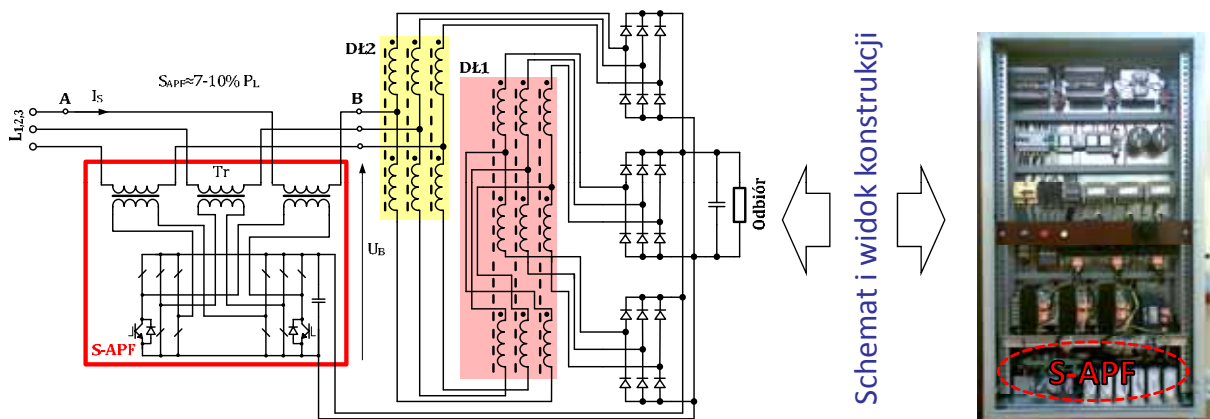
Widok układu i wyniki badań eksperymentalnych w kopalni

36

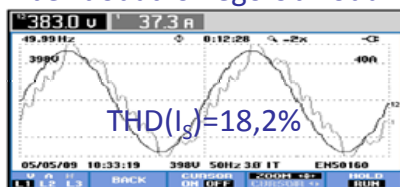
Wybrane krajowe rozwiązania prototypowe

Prostownnik 18-pulsowy z dławikami sprzężonymi

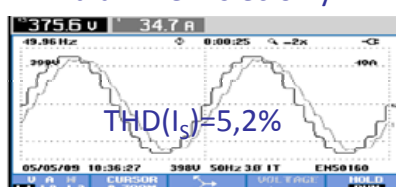

Schemat i widok konstrukcji

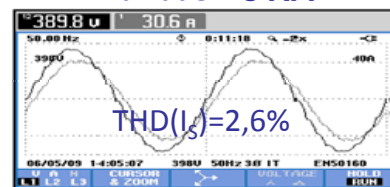
bez dodatkowego obwodu

z dławikiem sieciowym

z układem S-APF

Napięcia U_B oraz prądy sieci I_s w zależności od obwodu włączonego między węzłami A-B

37

Podsumowanie

- ✓ Nowoczesne UE pozwalają na pełniejsze wykorzystanie istniejącej struktury SDEE, z zachowaniem a nawet poprawą dotychczasowego stanu bezpieczeństwa zasilania i jakości EE.
- ✓ Współczesne technologie energoelektroniczne przeznaczone dla SDEE zdecydowanie górują nad technologiami tradycyjnymi, opartymi o elementy biernie LC i mechaniczne urządzenia łącznikowo-sprzęgające, a nawet tyrystory konwencjonalne.
- ✓ Istotne znaczenie ma skuteczność i szybkość działania UE, co umożliwia płynną i dynamiczną regulację parametrów nadążającą za zmianami w odbiorach i w konfiguracji sieci. UE mogą też zazwyczaj realizować jednocześnie wiele funkcji związanych z kondycjonowaniem EE.
- ✓ Można się spodziewać, że wraz z rozwojem małej energetyki lokalnej oraz realizacją koncepcji zasilania rozproszonego UE spełniające różne funkcje staną się standardowym wyposażeniem urządzeń rozdzielczych.
- ✓ Autorzy mają nadzieję, że niniejszy referat okaże inspirujące działanie w poszukiwaniu niekonwencjonalnych, oryginalnych i uzasadnionych rozwiązań w omawianym obszarze.

38

